

A KSH állásfoglalása a létminimum-számítások ügyében*

A Statisztikai Hivatal 1991 áprilisától kezdve módosítja létminimum-számítási rendszerét és publikációs rendjét. A megújított létminimum-számítás továbbra is arra kíván választ adni, hogy *mekkora az a havi nettó összeg, amelyből egy háztartás, egy család a legszerényebb, de a társadalomban még elfogadható fogyasztási színvonalon képes megélni.* Változást jelent ugyanakkor az, hogy a KSH ezután évközben rendszeresen publikál majd létminimum értékeket: negyedévente, de szükség szerint havonta is. Ezzel a jelenlegi inflációs ráta mellett segítséget, támpontot kíván nyújtani egy rászorultsági elvű szociálpolitikai gyakorlat kiépüléséhez.

A KSH eddigi minimumszámítási gyakorlatából megtartottuk azt az alapelvet, hogy *csak élelmiszer-fogyasztásra határozunk meg tételes kosarat,* külön számoljuk a *lakással kapcsolatos kiadásokat,* és az élelmiszer- és lakásszükségleten felüli összes *egyéb szükségleteket egy összegben határozzuk meg.* Megváltoztattuk ugyanakkor e három minimum-összetevő konkrét kiszámítási módját. Továbbá: az új minimumszámítások a *modulelvre épülnek,* tehát a jobb gyakorlati hasznosíthatóság szem előtt tartásával úgy készülnek, hogy a minimumértékek ne csak a néhány leggyakoribb, hanem az elképzelhető összes családtípusra viszonylag egyszerűen, *részelemekből összeállíthatók* legyenek.

A létminium *élelmiszer-kosara* ezúttal is a táplálkozástudomány ajánlásaira, a fiziológiai szükségletekre épül. A mennyiségek összeállításánál azonban nemcsak arra ügyeltünk, hogy a szükséges mennyiségek feltétlenül biztosítva legyenek, hanem arra is, hogy egyetlen összetevőből (pl. zsiradék, szénhidrát) se tartalmazzon túl sokat a kosár. *Élettanilag* tehát az élelmiszerkosár nem valamiféle minimális, hanem *optimális táplálkozási szükségletet képvisel.* A minimumszámítás követelményeihez a szükséges energia- és tápanyagmennyiség biztosítása úgy igazodik, hogy a konkrét élelmiszerek közül az *olcsóbbak* kerültek kiválasztásra. A kosárba kerülő élelmiszer-féleségeknél azonban ezúttal figyelemmel voltunk arra, hogy azok ne csak egyszerűen a szükséges energia, vitamin stb. mennyiségeket képviseljék, hanem belőlük valóságos, változatos és élvezhető ételeket lehessen készíteni. Ennek megfelelően a számítások négyféle egyheti — tavaszi, nyári, őszi és téli — étrendekre készültek. (Az étrendeket és a receptúrát mellékeljük.)

Az élelmiszer-szükségleteken felüli *összes többi kiadásnál* nem normatív előírások, hanem az *össztlakossági átlagnál szegényebb háztartá-*

* Az 1990. április 10-én tartott sajtótájékoztatón ismertetett anyag bővített változata.

sok statisztikailag felmért kiadásai jelentik a kiindulópontot. Azon háztartások kiadásait fogadtuk el minimumértéknek, amelyeknél az élelmiszer-fogyasztás értéke megegyezett a fentiekben jelzett élelmiszer-normatíva értékével.

Az alapszámítások a rendelkezésre álló legutóbbi háztartási költségvetési felmérés eredményeire épültek; ennek megfelelően 1989-re vonatkoznak. Kialakításra került ugyanakkor a *továbbvezetés* módszere is, amely alapvetően a fogyasztói árindex felhasználására támaszkodik; így a mindenkori havi, negyedéves árindexeket követően publikálhatók a továbbvezetett létminimum-értékek is.

A KSH előző, 1984. évi számításait 1989-ig vezette tovább, erre az évre tehát mind a korábbi, mind az új minimumértékek rendelkezésre állnak. Az 1989-re továbbvezetett és a most kiszámított létminimum-értékek között a városi aktív háztartások, továbbá a városi és községi nyugdíjas háztartások esetében összességüket tekintve nincsen érdemleges különbség, az egyes típusoknál külön-külön mérhető legnagyobb különbség pedig nem több 5⁰/₀-nál. (A mostani számítás eredménye a 2 felnőttből és 3 gyermekből álló háztartástípus esetében kb. ennyivel több, a másik oldalon, az 1 személyes városi nyugdíjas háztartástípus esetében ennyivel kevesebb, mint a továbbvezetett adat.) Ugyanakkor *érdemleges különbség van a községi aktív háztartások esetében*: a mostani számítás eredményei esetükben 10–15⁰/₀-kal magasabbak, és megítélésünk szerint reálisabbnak tekinthetők a továbbvezetett adatoknál.

A létminimum legfrissebb, országos, egy főre jutó átlagos adata 1991. februárjában 6450 Ft volt. Mivel azonban a lakóhely jellege és a háztartás összetétele szerint eltérőek a minimumértékek, ez az átlag valójában senkire sem vonatkozik: így célszerűbb a publikációnál a háztartás-típusokat (1. táblázat), illetve a létminimum modulelemeit (2. táblázat) tartalmazó adatokat állítani előtérbe. Így például egy városi, 4 tagú, kétgyermekes háztartás létminimum-igénye a modulelemekből a következőképpen határozható meg. A háztartásban élő első felnőtt 1991. február havi személyi szükséglete 6860 Ft (2481 Ft élelmiszerre, 4379 Ft egyéb kiadásra), a második felnőtté 6295 Ft (2481 Ft élelmiszerre, 3814 egyéb kiadásokra). Ez együtt 13 155 Ft. A két gyermek költsége 8416 Ft (3862 Ft élelmiszerre, 4554 Ft egyéb kiadásokra). Ez összesen 21 571 Ft személyi szükséglet, ehhez egy négy-személyes városi háztartás lakásköltségei még 4469 Ft-ot igényelnek; végeredményben tehát e *négytagú városi család minimális költségigénye 26 040 Ft.* (A 2. sz. táblázat a számolás gyorsítása érdekében a személyi költségeket összevonva tartalmazza.)

A fenti leírásból kitűnik, hogy végeredményét tekintve a létminimum-számítás valójában nem valamiféle „biológiai” minimumértéket, hanem a hazai élethelyzetekre épített szükségleti minimumot igyekszik számszerűsíteni. Az élelmiszer- és lakásszükségleten kívüli „egyéb” kiadásoknak a meghatározása azt a valóságos helyzetet tükrözi vissza, hogy a háztartások még igen szerény fogyasztási szint mellett is rangsorolnak, tehát különbözően használják fel jövedelmüket. A létminimum-alattiság ebből következően nem feltétlenül és egyidejűleg azonos az alultápláltsággal, a zsúfolt, egészségtelen lakásviszonyokkal, a társadalmi normáktól teljesen elszakadó ruházkodási, kulturális stb. körülményekkel. Ugyanakkor e veszélyzóna a létminimumnál tágabb:

a „szegénységi küszöbre”, „társadalmi minimumra” vonatkozó korábbi számításában a KSH ezt igyekezett jelezni. Az adatok azt mutatják, hogy a *társadalmi minimum* határértéke (tehát egy olyan megélhetési szint, amely a társadalmi normák jobb követésére, illetve némi tartalékolásra is esélyt nyújt) a létminimum mindenkori értékéhez igazodva, azt mintegy 15⁰/₀-kal haladja meg. 1991. februárjában a társadalmi minimum országos, egy főre jutó átlaga ennek megfelelően mintegy 7400 Ft-ra volt tehető.

A létminimum alatt élők számának meghatározásához az időnként végrehajtott reprezentatív jövedelmi felmérések nyújtanak statisztikai támpontot; a legközelebbi ilyen felmérés 1993-ban 1992-ről készülne. Tekintve a felgyorsult életszínvonal-változásokat, az adatok iránt jelentkező igényt, a KSH jelenleg azt tervezi, hogy a következő jövedelemfelmérést egy évvel előrehozza.

A rendelkezésre álló — töredékes — makrogazdasági adatokra támaszkodva az valószínűsíthető, hogy a létminimum alatt élők száma — legalábbis 1989-ig — nem haladta meg az egy millió főt.

1. sz. táblázat

A leggyakoribb háztartástípusok létminimum-értékei

1991. február hó

	Egy háztartásra		Egy főre	
	forint			
	városok	községek	városok	községek
AKTÍV HÁZTARTÁSOK*				
1 aktív korú felnőtt	9 111	8 342	9 111	8 342
1 aktív korú felnőtt, 1 gyermekkel	14 085	13 179	7 043	6 590
1 aktív korú felnőtt, 2 gyermekkel	19 239	17 552	6 413	5 851
2 aktív korú felnőtt	16 015	15 110	8 008	7 555
2 aktív korú felnőtt, 1 gyermekkel	21 483	19 750	7 161	6 583
2 aktív korú felnőtt, 2 gyermekkel	26 040	24 455	6 510	6 114
2 aktív korú felnőtt, 3 gyermekkel	29 621	27 725	5 924	5 545
2 aktív korú felnőtt, 4 gyermekkel	32 836	30 743	5 473	5 124
3 aktív korú felnőtt	23 413	21 681	7 804	7 227
3 aktív korú felnőtt, 1 gyermekkel	28 284	26 653	7 071	6 663
3 aktív korú felnőtt, 2 gyermekkel	32 701	30 629	6 540	6 126
3 aktív korú felnőtt, 3 gyermekkel	35 916	33 647	5 986	5 608
3 aktív korú felnőtt, 4 gyermekkel	39 131	36 665	5 590	5 238
NYUGDÍJAS HÁZTARTÁSOK**				
1 személy	6 566	5 920	6 566	5 920
2 személy	11 530	10 295	5 765	5 148
3 személy	16 697	15 210	5 566	5 070

* A gyermek 0–14 éves, a 15 éves és idősebb személy felnőttként van figyelembevéve.

** Aktív kereső nélküli háztartások.

2. sz. táblázat

A különböző létszámú és összetételű háztartások létminimuma kiszámításának segédadatai

1991. február hó

	Városok	Községek
<i>I. A létminimum személyi szükségletei lakásköltség nélkül, Ft^a</i>		
Aktív korúak (15—54, ill. 59 évesek) ^b		
1 személy	6 860	6 488
2 személy	13 155	12 410
3 személy	19 450	18 322
További személyek, fejenként	6 295	5 922
Gyermekek (0—14 évesek) ^b		
1 személy	4 365	3 991
2 személy	8 416	7 715
3 személy	11 631	10 733
További személyek, fejenként	3 215	3 018
Nyugdíjas korúak (55, ill. 60 évtől)		
1 személy	4 696	4 298
2 személy	9 218	8 448
3 személy	13 740	12 598
További személyek, fejenként	4 522	4 150

II. A lakásköltség összegei háztartásonként, Ft

Aktív háztartások		
1 személyes	2 251	1 854
2 személyes	2 860	2 700
3 személyes	3 963	3 349
4 személyes	4 469	4 330
5 vagy több személyes	4 835	4 582
Nyugdíjas háztartások ^c		
1 személyes	1 870	1 622
2 személyes	2 312	1 847
3 vagy több személyes	2 957	2 612

a) Ebből az ételmiszer-fogyasztás személyenkénti értékei: az aktív korúaknál 2481, a gyermekknél (0—14 évesek) 1931, a nyugdíjas korúaknál 2188 Ft, városokban és községekben egyaránt.

b) A 15 éves és idősebb gyermek a létminimum szempontjából aktív korú személynek számít.

c) Aktív kereső nélküli háztartások.

Tájékoztatás a felhasználásról

A háztartás létminimuma a háztartásban élő aktív korúak, gyermek (0-14 évesek) és nyugdíjas korúak lakásköltség nélküli létminimum értékeinek (I.), továbbá a háztartás létszámának megfelelő lakásköltség-adatnak (II.) az összege.

Például:

— két aktív korú felnőttből és két gyermekből álló városi háztartás létminimuma: $13\,155 + 8\,416 + 4\,469$, összesen 26 040 Ft, ami egy főre átlagosan 6 510 Ft-ot tesz ki;

— két aktív korú felnőttből, egy 12 éves és egy 16 éves gyermekből álló községi háztartás létminimuma: $18\,332 + 3\,991 + 4\,330$, összesen 26 653 Ft, ami egy főre átlagosan 6 663 Ft-ot tesz ki;

— Egy aktív korú felnőttből, egy kisgyermekből és egy nyugdíjasból álló városi háztartás létminimuma: $6\,860 + 4\,365 + 3\,963 = 19\,710$ Ft, ami egy főre átlagosan 6 570 Ft-ot tesz ki;

— egy községi nyugdíjas házaspár létminimuma: $8\,448 + 1\,847 = 10\,295$ Ft, ami egy főre átlagosan 5 143 Ft-ot tesz ki.

A tavaszi étrend nyersanyag-összetétele

1 aktív korú felnőttre számítva

(Tisztított súlyban. A fűszerek nincsenek részletezve)

Ebédék

1. nap

Rizsleves	
rizs	30 g
liszt	12 g
zsír	8 g
tej	50 g
vöröshagyma	5 g
Sült virsli	
virsli	100 g
olaj	10 g
Paradicsomos burgonya	
burgonya	200 g
paradicsompüré	30 g
liszt	8 g
cukor	25 g
olaj	10 g
Alma	150 g

2. nap

Csirkeraguleves	
csirkeaprólék	100 g
sárga-fehérrépa	80 g
szárzészta	15 g
liszt	8 g
vöröshagyma	10 g
Burgonyás tészta	
burgonya	150 g
kockatészta	120 g
zsír	25 g
vöröshagyma	20 g
Kubai narancs	100 g

3. nap

Paradicsomleves	
paradicsompüré	30 g
rizs	10 g
liszt	8 g
zsír	5 g
Hurka	
májás hurka	120 g
véres hurka	80 g
zsír	10 g
Tört burgonya	
burgonya	200 g
zsír	5 g
Párolt káposzta	
fejes káposzta	100 g
zsír	5 g
Alma	150 g

4. nap

Burgonyaleves	
burgonya	100 g
liszt	8 g
olaj	5 g
Rakott kel	
kelkáposzta	200 g
rizs	40 g
sertéslapocka	50 g
szójagranulátum	10 g
olaj	15 g
vöröshagyma	20 g
Alma	100 g

5. nap

Lencseleves kolbásszal	
lencse	50 g
olaj	6 g
liszt	8 g
tejföl	30 g
lecsókolbász	50 g
Káposztáskocka	
káposzta	160 g
olaj	20 g
kockatészta	120 g

6. nap

Zöldborsóleves	
zöldborsó	100 g
zsír	6 g
liszt	8 g
szárzészta	10 g
Sertésvagdalt	
sertésdagadó	50 g
szójagranulátum	20 g
zsemle	27 g
tojás	10 g
zsír	20 g
Burgonyafőzelék	
burgonya	200 g
liszt	12 g
zsír	8 g
tejföl	30 g

7. nap

Karalábéleves	
karalábé	50 g
liszt	8 g
olaj	6 g
tejföl	30 g

Zúzapörkölt	
csirkezuza	150 g
hagyma	30 g
olaj	20 g
füstölt szalonna	10 g

Spagetti	
spagetti	120 g
olaj	10 g
Vegyes savanyúság	
Alma	200 g

Reggelik

A receptúrában előforduló nyersanyagok mennyisége adagonként.

tejesital	400 g
margarin	30 g
lekvár	50 g

Vacsorák

tej	400 g
felvágott	70—80 g
margarin	20—25 g

Reggelik

felvágott 70 g
tojás 1,5 db

Vacsorák

sajt 20 g
szardínia 100 g
túró 100 g
tejföl 50 g
burgonya 300 g
savanyúság 80–100 g
hónapos retek 50 g

A nyersanyag-összetételnél külön nincs feltüntetve az elfogyasztott kenyér mennyisége. Ebből naponta 1 felnőttre 20 dkg, a péksüteményből pedig 2–3 naponta 1 db jut. Az éves élelmiszer-szükségletben ezek a mennyiségek szerepelnek.

A tavaszi-nyári évszakok heti étrendje

	Reggeli	Ebéd	Vacsora
Tavaszi étrend			
1. nap	Tejeskávé Margarin	Rizsleves Sült virsli Paradicsomos burgonya Alma	Héjában sült burgonya Margarin Céklasaláta
2. nap	Aludttej	Csirkeraguleves Burgonyástészta Kubai narancs	Paradicsomos szardínia Margarin Tea
3. nap	Tea Zalahús Lila hagyma	Paradicsomleves Hurka Tört burgonya Párolt káposzta Alma	Tej Trappista sajt Margarin
4. nap	Kakaó	Burgonyaleves Rakott kel Alma	Bundás kenyér Tea
5. nap	Tej Margarin Lekvár	Lencseleves kolbásszal Káposztáskocka	Húskenyér Savanyú káposzta Tea
6. nap	Tejeskávé	Zöldborsóleves Sertésragdalt Burgonyafőzelék	Tejfölös túró Hónapos retek Tea
7. nap	Tea Tojásrántotta	Karalábéleves Zúzapörkölt Spagetti Vegyes savanyúság Alma	Tej Kenőmájas
Nyári étrend			
1. nap	Kakaó	Gyümölcsleves Rakott burgonya Savanyú káposzta	Szardínia Paradicsom Tea
2. nap	Tej Margarin Méz	Sárgaborsóleves Sajtos spagetti Ózibarack	Lecsó krinolinnal
3. nap	Kockasajt Tejeskávé	Tarhonyaleves Zöldborsófőzelék Tükörtojás	Körözött Zöldpaprika Tea
4. nap	Tea Sertészsír Zöldpaprika	Hamis gulyásleves Tojásos galuska Fejes saláta Cseresznye	Nyári felvágott Margarin Paradicsom

	Reggeli	Ebéd	Vacsora
5. nap	Tej Margarin Paradicsom	Gombaleves Rizseshús Káposztasaláta Alma	Sült paprika tojással
6. nap	Kakaó	Tojásleves Töltőtpaprika	Margarin Zöldhagyma Alma Tea
7. nap	Aludttej Margarin	Burgonyabombóc-leves Rántott csirke Petrezselymes rizs Vegyes savanyúság Görögdinnye	Tejbendara kakaóval Sárgabarack

Az őszi-téli évszakok heti étrendje

	Reggeli	Ebéd	Vacsora
Őszi étrend			
1. nap	Tejeskávė Margarin	Zellerpürėleves Tarhonyáshús Céklasaláta Körte	Finomfőzelék Tükörtőjás Tea
2. nap	Tej Kefíres túró	Májgombóclevés Szilvágombóc	Tea Párizsi Margarin Szőlő
3. nap	Tea Túrasajt Margarin	Daragaluska-leves Krinolinpörkölt Burgonyafőzelék	Tejeskávė Fokhagymás pirítós Margarin Alma
4. nap	Tejeskávė Tepertőkrém Paradicsom	Rántott leves zsemlekockával Rakott karfiol Alma	Tea Héjában sült burgonya Lilahagyma Margarin
5. nap	Tejeskávė Margarin	Gulyásleves Bukta Őszibarack	Tea Rizses lecsó
6. nap	Tea Tojásrántotta	Zöldségleves Gombapaprikás Spagetti Szilva	Kakaó Margarin Alma
7. nap	Tea Kenőmájás	Csontleves Sült csirke Burgonyapürė Savanyú káposzta	Tejeskávė Fokhagymás pirítós Alma
Téli étrend			
1. nap	Karamellástej Margarin	Zöldborsóleves Reszeltmáj Főtt burgonya Káposztasaláta	Túrós tészta Almakompót
2. nap	Tejeskávė Párizsi Margarin	Zöldségleves Sertés vagdalt Burgonyafőzelék Pogácsa	Tej Disznósajt Vörőshagyma Sütőtök

	Reggeli	Ebéd	Vacsora
3. nap	Tejeskávé Méz Margarin	Szárabbableves Túrógombóc Alma	Paprikás burgonya Savanyú káposzta Tea
4. nap	Tea Kockasajt Margarin	Daragaluska-leves Rakott káposzta	Karamellás tej Zalahús Margarin Lilahagyma
5. nap	Tea Sertészsír	Lebbencsleves Parajfőzelék Tükörtojás Alma	Tepertő Tea
6. nap	Tejeskávé Lekvár Margarin	Karfiolleves Csirkepaprikás Galuska Vegyes savanyúság	Tea Olasz felvágott Margarin Vöröshagyma
7. nap	Tejeskávé Margarin	Csontleves Rántott heck Céklasaláta Párolt árpagyöngy	Tea Lágytojás Alma